

τως τις πτυχές της ελληνοτουρκικής διένεξης μπορούν σήμερα να εξευρεθούν λύσεις αμοιβαία συμφέρουσες και μάλιστα χωρίς εκατέρωθεν υπέρμετρους συμβιβασμούς. Αν όμως το τελικό αίτιο της αντιπαράθεσης δεν είναι οι διαφορές καθεαυτές αλλά κάτι πολύ βαθύτερο, όπως η ταυτότητα και η υπόσταση εκάστου έθνους που ενμέρει στηρίζεται και δικαιώνεται από την οριοθέτηση σε σχέση με τον «Άλλο», τότε βέβαια η επίλυση θα είναι πιο δύσκολη.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ

1. A. Wilson, *The Aegean Dispute*, Adelphi Papers, αρ. 155, 1979/80· Θ.Α. Κουλουμπής, «Ο ρόλος της Ελλάδας στα μεταψυχροπολεμικά Βαλκάνια», *Επιλογή*, (Νοέμ. 1992), σ. 30-31.

ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΟΝ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟ του Λεωνίδα Κύρκου

ΣΤΙΣ ΦΛΕΒΕΣ και τις αρτηρίες του λαού μας, έχει μπει τα τελευταία χρόνια ένα δηλητήριο που διαχέεται χωρίς να βρίσκει αποτελεσματικό αντίδοτο: ο εθνικισμός. Οι καταβολές του βρίσκονται στην καλλιέργεια της ΜΕΓΑΛΗΣ ΙΔΕΑΣ που για χρόνια έθρεψε τις συνειδήσεις των Νεοελλήνων με χιμαιρικά όνειρα, ως τη στιγμή που θάφτηκε κάτω από τα ερείπια και το αίμα του μικρασιατικού ελληνισμού και το μαρτύριο και την τραγωδία του 1,5 εκατομμυρίου προσφύγων. Η μεγάλη ιδέα ξαναξεσπάθηκε σε κάποια φάση στα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια, όταν η κυρίαρχη αστική τάξη, αφού χτύπησε με τα αγγλικά όπλα την Εαμική Αντίσταση τον Δεκέμβρη του '44, έψαχνε για κάποια ιδεολογική σημαία για να καλύψει τη γύμνια οράματος και προωθούσε το καθαρά πρακτορειακό, των ιμπεριαλιστικών συμφερόντων σύνθημα, «Σόφια-Μόσχα Κατοχή»!!! Όταν κι αυτό γελοιοποιήθηκε, οι προπαγανδιστές της άρχουσας τάξης στράφηκαν σε πιο πρακτικές κατευθύνσεις. Έκαναν ιδεολογική σημαία τον αχαλίνωτο αντικομμουνισμό και από τον ιδεολογικό αστερισμό της μεγάλης ιδέας κράτησαν την προγονοπληξία και την αντίληψη της περιούσιας φυλής. Μ' αυτά πότι-

σαν τη συνείδηση του Λαού μας και χτίσαν στερεότυπα που τα χρησιμοποιούν με νέο περιεχόμενο κάθε φορά που τους χρειάζεται να να θολώσουν τη ματιά του Ρωμιού.

Ο ξεσηκωμός της Εθνικής Αντίστασης, η έμπνευση και το πάθος που γέννησε, πέρασε από άλλους δρόμους. Οι φλυαρίες για περιούσια φυλή, η εθνικιστική υστερία που πήγαινε αντάμα με την εχθρότητα εναντίον άλλων λαών, το μίσος στους γείτονες και ο ρατσισμός, αυτά σαρώθηκαν μπροστά στο μεγαλείο των ιδεών του αντιφασιστικού αγώνα, την αδερφοσύνη των Λαών, το οικουμενικό όραμα της δικαιοσύνης και της «πανανθρώπινης της λευτεριάς». Στη συνείδηση του Λαού μας μπολιάστηκε μια σύγχρονη αντίληψη της θέσης της Ελλάδας στο σημερινό κόσμο και χτίστηκαν τα στερεότυπα της ειρηνικής συνεργασίας και της αλληλεγγύης, της ισότητας των εθνών, που αποτελούν εξαιρετικά γόνιμα στοιχεία μιας λαϊκής κουλτούρας που βλέπει στο αύριο ενός καινούργιου κόσμου. Αυτή η κουλτούρα, εθνική και βαθιά πατριωτική, που χαρακτήριζε κυρίως την Αριστερά, αλλά διαπότιζε και ευρύτατεςμάζες, απειλείται από το κύμα της εθνικιστικής έξαψης που ξέσπασε με αφορμή το Μακεδονικό Ζήτημα και συμπυκνώθηκε στο αίτημα «να μην αναγνωριστούν τα Σκόπια με όνομα Μακεδονία ή παράγωγό του». Ο εθνικισμός είναι μια ιδεολογία επιθετική. Δικαιώνεται όταν εκφράζει ένα λαό καταπιεσμένο που του αρνούνται την ανεξαρτησία και ελευθερία που του ανήκει. Είναι όμως σε σύγκρουση με τον αληθινό πατριωτισμό, όταν αρνείται σε άλλους λαούς τα δικαιώματά τους, όταν καλλιεργεί την εχθρότητα και το μίσος, την ιδέα του περιούσιου έθνους με θεική αποστολή, όταν εξαίρει τις στρατιωτικές ή πολεμικές λύσεις, όταν από όλο τον κύκλο των προβλημάτων μιας σύγχρονης κοινωνίας βλέπει μόνο τα εθνικά και μάλιστα από το πρίσμα που υπηρετεί την άρχουσα τάξη και τα μεγάλα διεθνή συμφέροντα που κρύβονται πίσω από αυτήν.

Η σκοπιανή περιπέτεια έδειξε τον κίνδυνο από την τυφλή εθνικιστική καλλιέργεια. Πέντε χρόνια ύστερα από την εμφάνιση του προβλήματος, μπορεί κανείς να κάνει τον

απολογισμό. Κέρδη, μηδέν. Ζημιές: Η Ελλάδα έγινε περιγέλος των εθνών. Οι «γυφτοσκοπιανοί», οι «βρώμικοι» και «αγράμματοι» και «πένητες» γείτονες, έγιναν συμπαθείς στη διεθνή κοινότητα. Ο Γκληγκόρωφ, ο «περιπλανώμενος επαίτης» κατά τον Α. Σαμαρά, έγινε διεθνής προσωπικότητα κύρους, αληθινός statesman, εγγύηση της ενότητας της χώρας του και της ειρήνης στην περιοχή του – οι χαρακτηρισμοί με άλλους πολλούς επαίνους διατυπώθηκαν όταν έγινε η εναντίον του δολοφονική απόπειρα. Το χειρότερο είναι ότι η Ελλάδα έχασε τη μεγαλύτερη ευκαιρία στον αιώνα μας, να διαδραματίσει προέχοντα ρόλο στα Βαλκάνια, με πρωτοβουλίες συνεργασίας και ειρήνης. Μένοντας απλός θεατής στη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης κατάφερε να συμβεί αυτό που οι ηγέτες της επιδίωκαν να αποτρέψουν: να καθιερωθεί η γειτονική χώρα με σκέτο το όνομα «Μακεδονία».

Μιλώντας σε ένα δύσκολο ακροατήριο στο Τορόντο του Καναδά, το 1993, είχα προειδοποιήσει: η πολιτική που ακολουθείται και που εσείς τη στηρίζετε με τόσο άδολο ενθουσιασμό, είναι λαθεμένη και θα αποτύχει. Μην τολμήσουν όμως οι ηγέτες σας να σας πουν πως πρόκειται για εθνική ήττα. Θα είναι η ήττα μιας ασυλλόγιστης πολιτικής για την οποία υπάρχουν ευθύνες. Και θα πρέπει να τις ζητήσετε.

Όμως η σκοπιανή περιπέτεια δεν είναι τίποτα μπροστά στις δυσκολίες που υπάρχουν με τον ανατολικό γείτονα. Η Τουρκία δεν είναι Σκόπια. Και πριν ακόμα κλείσει η πληγή στα βόρεια μας, οι θερμοκέφαλοι εθνικιστές μετέφεραν την επικίνδυνη επιπολαιότητά τους στο νέο «μέτωπο». Και εκεί η πατριδοκαπηλική ρητορεία ανταμώνει με υπόγεια ρεύματα που διατρέχουν το συλλογικό μας υποσυνείδητο αιώνες και αντλεί επιχειρήματα από πραγματικές καταστάσεις: η Τουρκία διαιωνίζει την κατοχή της στην Β. Κύπρο και τορπιλίζει κάθε προσπάθεια λύσης της τραγωδίας του κυπριακού λαού. Έχει επιθετικές βλέψεις στο Αιγαίο και τη Θράκη, κουρελιάζει τα ανθρώπινα δικαιώματα και περιφρονεί το Διεθνές Δίκαιο και τους κανόνες της διεθνούς κοινότητας. Άρα η Ελλάδα – λέει η εθνικιστική

νειδίηση του λαού μας και ενισχύονται από τους κόλπους όχι μόνο της Δεξιάς, αλλά και του ΠΑΣΟΚ. Ο ΣΥΝ πρέπει να πρωτοστατήσει σε μίαν επανάσταση στο επίπεδο της λαϊκής κουλτούρας, όπου εθνικισμός και πατριωτισμός μπερδεύονται, η παλικάριά συγχέεται με την παλικαρσύνη, ο λαϊκός ΛΟΓΟΣ με την λαϊκίστικη φλυαρία και όπου στο όνομα των εθνικών, απωθούνται έξω από το οπτικό πεδίο τα πραγματικά προβλήματα της κοινωνίας, και κρύβεται η αλήθεια για τη διάλυση του κράτους, των υπηρεσιών του και της ελάχιστης συνοχής που είναι αναγκαία για να σταθούμε στα πόδια μας.

Και βέβαια, υπάρχει ένα πρόβλημα ασφάλειας και άμυνας. Αυτό όμως δεν υπηρετείται με την όποια αύξηση των στρατιωτικών δαπανών, αλλά με μια δραστήρια πολιτική ανασυγκρότηση και εκσυγχρονισμού της Ελλάδας και φυσικά των ενόπλων δυνάμεων. Και με την αναζήτηση μιας νέας θέσης της Ελλάδας στη διεθνή κοινωνία, ώστε να μην είμαστε απελπιστικά μόνοι όπως διαπίστωσε ένας από τους κύριους υπεύθυνους αυτής της απομόνωσης, ο τ. πρωθυπουργός και αρχηγός του ΠΑΣΟΚ, κ. Α. Παπανδρέου, βγαίνοντας από το Συμβούλιο Κορυφής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στις Κάννες τον περασμένο Σεπτέμβρη του 1995.

ΑΝΤΙΦΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΝΕΑ (;) ΦΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

του Μιχάλη Παπαγιαννάκη

Όταν η ελληνική κυβέρνηση έδωσε το πράσινο φως, στις 6 Μαρτίου 1995, για να προχωρήσει στην εφαρμογή της η Συνθήκη Τελωνειακής Ένωσης της Τουρκίας με την Ε.Ε., φάνηκε ότι θα μπορούσε να αρχίσει σε νέες βάσεις η συζήτηση για την ελληνική πολιτική απέναντι στην Τουρκία. «Ιστορικό σφάλμα» ή «ιστορική ευκαιρία» η νέου τύπου απόφαση; Η πρώτη εκτίμηση τοποθετείται, χωρίς περαιτέρω προβληματισμό, στη συνέχεια της πολιτικής που ακολουθήθηκε τα τελευταία χρόνια, η δεύτερη δεν

είναι τοποθέτηση αλλά ευχή και επισήμανση: η άρση του βέτο μπορεί να είναι αφετηρία για επαναπροσδιορισμό της εθνικής πολιτικής, ιδίως των μέσων της. Αλλά και της προοπτικής εντός της οποίας εγγράφεται, με την έννοια της αναγωγής των προβλημάτων που έως τώρα θεωρούσαμε και ήσαν ελληνοτουρκικά σε (επίσης) ευρωπαϊκά, με ό,τι αυτό μπορούσε να συνεπάγεται, και μπορούσε να συνεπάγεται πολλά και θετικά για όλους τους εμπλεκόμενους σε αυτά.

Την εκτίμηση αυτή υποστήριξα και υποστηρίζω, παρά το γεγονός ότι ήταν σχεδόν εμφανές ότι η απόφαση της άρσης του βέτο ήταν μάλλον αποτέλεσμα συγκυριακών συντελεστών: απομονωμένη λόγω «μακεδονικού» η χώρα δύσκολα μπορούσε να αντέξει την πίεση των εν Ε.Ε. εταίρων για αναβάθμιση των σχέσεων με την Τουρκία, και είναι γνωστό πια ότι την ελληνική στάση προδιέγραφε η σχετική υπόσχεση-δέσμευση της προηγούμενης κυβέρνησης έναντι της καθυστέρησης της αναγνώρισης από τους εταίρους μας της FYROM. Η διάδοχος κυβέρνηση, εξίσου αν όχι και περισσότερο δέσμια της «σκοπιανοποίησης» της εξωτερικής μας πολιτικής, «υλοποίησε» την συναλλαγή και πέτυχε και κάτι παραπάνω, αρκετά ουσιαστικό και ενδιαφέρον, εννών την δέσμευση να αρχίσουν οι διαπραγματεύσεις για την ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε. έξι μήνες μετά την λήξη της Διακυβερνητικής Διάσκεψης για την αναθεώρηση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (του Μάαστριχτ).

Η απόφαση δηλαδή, για την άρση του βέτο στην Τελωνειακή Ένωση δεν ήταν καρπός ανάλυσης και σχεδιασμού σχετικά με τις ελληνοτουρκικές σχέσεις στις νέες μεταψυχροπολεμικές συνθήκες, αλλά αποτέλεσμα καραμπόλας στην κίνηση άλλων ζητημάτων στην ίδια λεωφόρο. Η ελπίδα ωστόσο ήταν ότι η νέα αυτή συγκυρία και ο νέος χειρισμός από την μεριά της ελληνικής κυβέρνησης θα συνοδεύονταν και από μια πιο σύγχρονη ανάλυση της ίδιας της λεωφόρου, η οποία στο κάτω κάτω δεν είναι πλήρως χαραγμένη και δεδομένης κατεύθυνσης: ο ποιητής εξάλλου προειδοποιεί ότι «...τον δρόμο τον φτιάχνεις περπατώντας».

Εκείνο που περιπλέκει τα πράγματα είναι βέβαια ότι οι οδοιπόροι είναι περισσότεροι του ενός, και αναγκαστικά ο καθένας τους οφείλει να γνωρίζει τον βηματισμό των άλλων, τουλάχιστον...

Αφήνοντας τώρα τις ποιητικές εικόνες και τις μεταφορές κατά μέρος, η μετέπειτα πολιτική εξέλιξη διέψευσε καταρχήν αυτήν την εκτίμηση. Μετά την άρση του βέτο στην Τελωνειακή Ένωση, η ελληνική κυβέρνηση δεν πήρε καμιά περαιτέρω πρωτοβουλία ώστε να κεφαλαιοποιήσει τα όποια κέρδη μπορούσε να αποκομίσει από την «παραχώρησή» της στα καταρχήν εμπορικά (αυτό είναι το κύριο περιεχόμενο της Τελωνειακής Ένωσης) συμφέροντα των εταίρων της, τα οποία ως σημειωθεί είναι και δικά της, όσο και αν περιφρόνησε την μελέτη τους σε σχέση με την ελληνική οικονομία. Αντιθέτως, με μια σειρά από πράξεις και παραλείψεις, δηλώσεις εξωτερικής και κυρίως εσωτερικής κατανάλωσης (αλλά ως θυμίζουμε για άλλη μια φορά ότι και αυτές οι τελευταίες «ακούγονται» παντού εξίσου καλά με τις πρώτες...) έδειξε να ταλαντεύεται και τελικά κατέληξε στο να δώσει την εικόνα ότι σχεδόν «μετάνοιωσε» και ευχόταν πια την ακύρωση της συμφωνίας, και μάλιστα διατηρώντας εν ισχύ την δέσμευση των άλλων εταίρων για την Κύπρο. Πολύ ωραίο βέβαια για να είναι αληθινό, ωστόσο επιδιώχθηκε. Και μάλιστα σε πλήρη αρμονία με την αξιωματική αντιπολίτευση, της οποίας ο αρχηγός χωρίς καμιά συνεννόηση με τους ευρωβουλευτές του (αφού μάλιστα αρνήθηκε επανειλημμένα να τους δεχθεί) ανακοίνωσε προκαταβολικά για λογαριασμό τους ότι η ψήφος τους στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο θα ήταν αρνητική, υπονοώντας παράλληλα ότι η ενδεχόμενη (ή βέβαιη...) μη-αρνητική, ψήφος ευρωβουλευτών του κυβερνώντος κόμματος θα ήταν απόδειξη του «ενδοτισμού» για τον οποίον το κόμμα αυτό κατηγορούνταν από διάφορες πλευρές, ιδίως εκείνες που αναζητούσαν στην «τουρκοφαγία» υποκατάστατο της ξεθυσιασμένης «μακεδονομαχίας» της οποίας είχαν επιτυχώς ηγηθεί σε προηγούμενη φάση. Η στάση αυτή της αξιωματικής αντιπολίτευσης, σε σημαντική απόκλιση από τα όσα υποστήριζε παλιότε-